

ขอบฟ้าขลิบทอง: กวีนิพนธ์แห่งความรู้สึก นึก คิด

อภิรักษ์ สิริรัตนจิตต์^{1*}

รูปที่ 1. ปกหนังสือฉบับพิมพ์ครั้งที่สอง โดยสำนักพิมพ์กะรัต พ.ศ. ๒๕๔๔

กวีนิพนธ์ไทย ถือเป็นมรดกทางภาษาอันล้ำค่าของชาติ เพราะกวีนิพนธ์มีรูปแบบและเนื้อหาที่เป็นผลผลิตจากความคิด จินตนาการหรือมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งผ่านการกลั่นกรองโดยกวีที่แตกต่างความสามารถอันเอกอุ ส่งผลให้บทกวีเหล่านั้น กลายเป็นภาพสะท้อนเรื่องราวแห่งยุคสมัยที่กวีได้นำเสนอพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ โดยระบุถึงเกียรติและศักดิ์ศรี ของความเป็นชาติ ที่เป็นผลพวงมาจากกวี มีความสำคัญดังนี้ว่า

¹คณะศิลปศาสตร์และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110

*ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding e-mail: aphinant@hu.ac.th)

รับบทความวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2558 รับลงตีพิมพ์วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2558

“ คุรากุลบุตรเชื้อ	ชาติชาย ไทยเอย
อันชาติรุ่งเรืองฉาย	นิคแท้
แม่ไร่กว๊าย	ทั้งชาติ เจียวพ่อ
เขาจะเยาะเล่นแม่	หมคผู้รู้ดี
กวีสง่าแม่น	มณีสาร
คำเพราะคือสังวาล	กอบแก้ว
ควรเพิ่มพริยการ	กวีเวท เทอญพ่อ
กอบกิจประเสริฐแล้ว	ไปต้องร้อนตัว
อย่ากลัวถูกตีฟัน	เกินสมัย หน่อยเลย
ใครเยาะก็ช่างใคร	อย่าเก้อ
เราไทยอักษรไทย	เราแต่ง ลีลา
ใครดิสก็คือเสือ	ไปรู้ลีลา
นานาประเทศล้วน	นับถือ
คนที่รู้หนังสือ	แต่งได้
ใครเกลียดอักษรคือ	คนป่า
ใครเยาะกวีไซ้	แน่แท้คนคง”

อุชเชนี เป็นนามแฝงของ ประดิษฐ์ ชุมสาย ณ อยุธยา ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ นับเป็นกวีท่านหนึ่งที่ได้รับการยกย่องแห่งยุค มีผลงานร้อยกรอง รวมเล่มบทกวี *ดาวส่องนภาดิน* และงานแปล *หิ่งห้อย* ของระพินทรนาถ ฐากูร (แปลร่วมกับ ดร.รวี ภาวิไล) รวมทั้งผลงาน *ขอบฟ้าขลิบทอง* นี้ ซึ่งเป็นหนังสือที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นหนังสือดีที่คนไทยควรอ่านในรอบ ๑๐๐ ปี จากการคัดเลือกโดยโครงการวิจัยของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๑

ขอบฟ้าขลิบทอง ได้รับการพิมพ์ใหม่หลายครั้ง จนกระทั่งสำนักพิมพ์กะรัตนำมาพิมพ์ใหม่ รวมเล่มครั้งแรกปี พ.ศ. ๒๕๓๒ โดยเพิ่มงานเขียนยุคปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๑ เข้าไว้ด้วยกัน นับเป็นฉบับที่สมบูรณ์ที่สุด รวมเล่มบทกวีในขอบฟ้าขลิบทอง (ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒) มีบทกวีจำนวน ๑๒๓ บท มีกลอนสุภาพเป็นส่วนมากในเนื้อหาสำหรับเนื้อหาของบทกวีในภาพรวม กวีถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดเพื่อฉายภาพปรากฏการณ์ทางสังคม ความคิดเห็นทางการเมือง ธรรมชาติ และความเป็นไปของสรรพสิ่งที่มีความเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย โดยใช้บทกวีเล่าเรื่องและแฝงแง่คิดที่ลึกซึ้งไว้ ส่วนความสามารถเชิงวรรณศิลป์นั้น กวีได้รับยกย่องเป็นแบบอย่างในการประพันธ์บทกวีที่สร้างแรงบันดาลใจต่อนักเขียนอย่างหลากหลาย จนถึงปัจจุบัน

ลักษณะเด่นในหนังสือขอบฟ้าขลิบทอง ซึ่งกวีบรรจงประพันธ์บทกวี มีดังนี้

1. **ใช้ภาษาง่าย** กวีใช้ภาษาเข้าใจง่าย สื่อความหมายชัดเจน วางตำแหน่งคำในการใช้ภาษาได้งดงาม อีกทั้งใช้ภาษาเป็นสื่อถึงสิ่งธรรมชาติ นำมาเปรียบเปรยกับชีวิต สังคมและปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในยุคสมัยได้อย่างลุ่มลึก ฉายภาพสิ่งนั้น ๆ พร้อมแฝงความคิดไว้ในบทกวี ดังบทกวี ชื่อ “มะลิ” (เขียนไว้

ปี พ.ศ. ๒๕๕๕)

สวนจัน สรรปลูก แต่มะลิ
ยามผลิ ดอกบาน หวานชื่น
เพลินตา พาฝัน วันคืน
ไม้อื่น ไม่ปอง ต้องชม
ขาวสวย รวยกลิ่น ไกลใกล้
ยากไ้ยังได้ แซมผสม
ไ้รหนาม หยามใจ ให้ระทม
นิยม ชมไป ไม่ลืม

2. มีความหมายดี กวีคัดสรรคำที่มีความหมายดี จัดวางคำลงตามตำแหน่งที่อยู่อย่างลงตัว ส่งผลให้แต่ละวรรคในบทกวีเกิดความหมายดี สื่อความหมายได้ตรงตามแนวคิดของเรื่อง ดังบทกวี ชื่อ “เพียงแรงเทียน” (เขียนไว้ปี พ.ศ. ๒๕๕๓) นำเสนอไว้บทหนึ่ง

.....
ถึงแสงน้อยร่อยแรงมิแจ้งเจิด
ไขจักเรีร้างลับดับตัวหนี
เทียนจักสิ้นรินแสงแล้งซีวี
ต่อกายมอดม้วยลงด้วยกัน

3. มีน้ำเสียงเสนาะเพราะเล่นคำ กวีเลือกสรรคำมาใช้โดยสื่อให้เห็นจินตภาพ ทำให้เกิดน้ำเสียงไพเราะ ดัง โน้ตดนตรี ที่ออกมาจากคำซึ่งมีเสียงสูงต่ำ และมีการซ้ำคำอย่างมีเสน่ห์ ดังบทกวี ชื่อ “ฝนถ้ำและน้ำตา” (เขียนไว้ปี พ.ศ. ๒๕๕๒) นำเสนอไว้บทหนึ่ง

.....
เสียงเฆาะเฆาะเหาะหยาดไม่ขาดหยุด
ดั่งสิ้นสุดความหวังครึ่งฟ่องแผ้ว
คงแต่น้ำตาพรายเป็นสายแพรว
คู่ม่านแก้วก่องวับจับนัยน์ตา

4. ลึกถ้ำด้วยข้อคิด กวีแฝงคำคม แง่คิดลึกซึ้งไว้ในบทกวี ซึ่งจะเป็นเพราะมวลประสบการณ์และทรรศนะที่มีต่อโลกและชีวิตของกวี ทั้งในแง่งาน บุคคลและธรรมชาติแวดล้อม ดังบทกวี ชื่อ “ผู้บริหาร” (เขียนไว้ปี พ.ศ. ๒๕๕๓)

หากท่านได้เป็นผู้บริหาร	สดับฟังเสียงค่านไว้ข้าง
อย่าเห่อคนขอทำข้อง	วางท่าวางทางเหมือนอย่างกา
ที่เขาขจันให้เป็นหงส์	จึงเฝ้าหลงตัวตนหนักหนา
บ้านาน้ำตำแหน่งบ้ำตำรา	นี้กว่าตัวเน่ไม่แลคน
สารทุกข์สุขดิบของลูกน้อง	ไม่เคยหันมองเลยสักหน

ตั้งหน้าแต่เอาดีเฉพาะตน	ปล่อยเขากระเสือกกระสนตามเพรง
งานดีมีผลไม่ยกย่อง	แถมแอบเอาไปครองกอดเขลง
ทำว่าเป็นของตนคิดเอง	จี๋โกงโงงตงหน้าไม่อาย
บารมีนั้นสร้างไม่ยาก	แต่อย่าใส่หน้ากากหลากหลาย
คนมีมันสมองไม่ใช่ควาย	หลอกให้ตายเขารู้เท่าจะเข้าตัว
อนึ่งผู้ใหญ่ดีมีอยู่	อย่าบังอาจลบหลู่หมิ่นมั่ว
คิดกว่าคิด โคนควรกลัว	กรรมสนองจะมีดมั่วเพราะบาปนั้น
โยไม่ทำจิตบริสุทธิ์	ความดีจักผุดเด่นมัน
ไม่ต้องรบราฆ่าฟัน	ให้สนั่นอายชาวพารา
แดนดินจะงามต้องผูก	ด้วยแรงวิสุทธิอหิงสา
ปราการความรักเมตตา	คือสวรรค์บนโลกาเรนี้

5. สถิตในความดี กวีใช้แนวคิดส่งเสริมคุณงามความดี และค่านิยมที่ดีงาม เพื่อให้ผู้อ่านระลึกไว้ในจิตใจ อันเป็นกลวิธีแยบยลในการบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งความดีงาม ดังแนวคิดส่งเสริมประชาธิปไตย จากบทกวี ชื่อ “ขอบฟ้าขลิบทอง” (เขียนไว้ปี พ.ศ. ๒๕๕๕) ได้รับการยกย่องเป็นบทกวีการเมือง รางวัลพานแว่นฟ้าเกียรติยศ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2554: 201-202)

มีมิตร	เธอมีสิทธิ์ที่จะลองแม่น้ำริน
ที่จะบุกดงดำกลางคำคืน	ที่จะชื่นใจหลายกับสายลม
ที่จะรำเพลงเกี่ยวโลมเรียวก้าว	ที่จะยิ้มกับดาวพราวผสม
ที่จะเหม่อมองหยู่น้ำตาพรหม	ที่จะชมชื่นลึกโลกหมึกมน
ที่จะเล่นเรีงเล่นเช่นหงส์ร่อน	ที่จะถอนใจทอดกับยอดสน
ที่จะหวานสุขไว้กลางใจคน	ที่จะทนทุกข์เข้มเต็มหัวใจ
ที่จะเกลาทางกู่คู่คนยาก	ที่จะจากผมนี้มบีบเส้นไหม
ที่จะหาญศานที่นัยน์ตาใคร	ที่จะให้สิ่งสิ้นเธอจืดจาง
ที่จะอยู่เพื่อคนที่เธอรัก	ที่จะหักพาดแพรกเหล็กเป็นผง
ที่จะมุ่งจุดหมายปรายทะนง	ที่จะคงธรรมเที่ยงเคียงโลกา
เพื่อไค้เคียงเรียวเดือนและเพื่อนโพ้น	เพื่อไผ่โอนพลิวพ้อสื่อภูผา
เพื่อเรื่องข้าวพราวแพรวทั่วแนวนา	เพื่อขอบฟ้าขลิบทองรองอรุณ

6. เปรมปรี่ดีในความสุข กวีเขียนบทกวีด้วยน้ำเสียงของภาษาแห่งความสุข อันเป็นความปรารถนาอย่างจริงใจ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึก “เป็นสุขใจ” ที่สามารถร่วมรู้สึกและรับรู้ได้ ดังบทกวี ชื่อ “พิมานใจ” (เขียนไว้ปี พ.ศ. ๒๕๒๕)

คนหนึ่งบรรเลงเพลงหวาน	คนหนึ่งขับขานเจ็ยแจ้ว
สองคนสร้างโลกวาวแว	เพริศแพรวกว่าพราวตะวัน
แต่มีดาวดวงนี้ร้อยดวง	แถมดอกไม้ร่วงจากสวรรค์

เสกแสงเทียนระยับรำพัน	ผลึกมีดหม่นพลันหมดไป
หทัยพรายทองกองอุษา	พรมบนธาราเรื่อยไหล
เกิดประกายระยับนับไว	เด่นระริกบนไม้ริมธาร
ซ้อนกลิ่นกำซาบกุหลาบป่า	ลอยไปในพนาไพศาล
สายลมซ່องรับเบิกบาน	รวยรินความหวานซ่านไกล
เห่เดือนวันขึ้นค่ำสาม	ล่องฟ้าเรืองรามสุกใส
สอดแทรกจักจั่นเรไร	ประสานลงในสามแนว
คนหนึ่งบรรเลงเพลงหวาน	คนหนึ่งขับขานเจื้อยแจ้ว
สองคนสร้างโลกวาวแวว	แจกสุขสว่างแพรวพิมานใจ

หรือ บทกวี ชื่อ “โลกสวย” (เขียนไว้ปี พ.ศ. ๒๕๒๗) ที่กวีสื่อถึงความสุขที่สามารถสร้างขึ้นได้จาก
หัวใจที่จิตใจของมนุษย์

โหยหาเงาไม้ละไม้ริน	รอยชื่นริวชลทันไหล
ขลุ่ยหวานวิมานว่างห่างไกล	เรไรกลางสงบพลบนั้น
สิ่งหวังยังเรื่องเนืองนอง	เพียงจงใจหยุดจุดมัน
อวดตาเล็กว่าสำคัญ	รวมกันธารใจไหลแรง
รินน้ำจากบ่อจอกหนึ่ง	จรดถึงริมปากผากแห่ง
เปลี่ยนแนวตาชอกกลอกแล้ง	เจ็ดแจ้งจรัสจ้ากว่าดาว
เปลี่ยนหน้าเปลี่ยนเหนื่อยเลื่อยล้า	วิญญาณ์ปวดเจ็บเหน็บหนาว
เปลี่ยนคนคิดขมระบมร้าว	แกร่งกร้าวด้วยทิพย์จับใจ
โลกสวยรวยสรายุทธหาน้ำ	นกพรำรักพร้องทำนองใส
เรือนร่มลมรินชื่นไม้	จิตพิสูทธิ์มนุษย์ไชร้ดาดดล

จากลักษณะเด่น ทั้ง ๖ ลักษณะที่พบได้ในขอบฟ้าขลิบทอง ซึ่งบทกวีของ “อุชเชณี” ถือเป็นผลงาน
อมตะของวงการนำหมีก็ เพราะแม้กาลเวลาได้ล่วงเลยผ่านไปนานกว่าเกือบศตวรรษแล้ว แต่ยังคงได้รับความ
นิยมจากผู้สนใจสืบเนื่องมา และจากคำปรารภของอุชเชณี ได้กล่าวว่า บทกวีที่ถูกรวบรวมในขอบฟ้าขลิ
บทองนี้ จะพบว่า ในความเก่าจึงมีความใหม่ เหมือนกับที่ในความใหม่มีความเก่า เก่าสักเท่าไร และใหม่สัก
ปานไหน ผู้อ่านคงจะได้ค้นพบด้วยตนเอง เพียงแค่อ่านไปทีละขอบฟ้า ซึ่งเรารู้สึกต้องให้เห็นอยู่ทุกเมื่อเชือ
วัน เปลี่ยนแปรไปในความเก่า อันไม่ซ้ำซ้อนในเส้นสาย สีสรรพ์ แสงสวย แม้กระทั่งศัพท์สำเนียงแห่งความ
สด ในหลายเสียงแห่งน้ำตา หรืออาการ โบกย้ายแห่งพายุที่หาญจะหอบดาว พรราวเกลื่อนดิน

อนึ่ง หากพินิจจากลักษณะเด่นของขอบฟ้าขลิบทองดังกล่าวแล้ว ย่อมแสดงความเด่นชัดอีกประการ
หนึ่งที่ว่า ขอบฟ้าขลิบทอง เป็นกวีนิพนธ์ไทยแห่งยุคปัจจุบัน กล่าวคือเป็นกวีนิพนธ์แห่งยุคความรู้สึกอันอาจ
หรือกวีนิพนธ์แห่งความคิด ที่มุ่งนำเสนอเรื่องราวเหตุการณ์แห่งยุคสมัยปัจจุบัน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ
สังคม และพฤติกรรมของมนุษย์และธรรมชาติ อันเป็นเรื่องราวใกล้ตัวและมีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต
ประจำวัน และแม้ว่ากวีนิพนธ์ไทยในปัจจุบันจะเปลี่ยนแปลงไป แต่คุณค่าทางวรรณศิลป์และคุณค่าทาง

ปัญหาของกวีนิพนธ์หลายบทในขอบฟ้าขลิบทอง ไม่แตกต่างถึงคุณค่าอย่างที่เข้ามาแต่ในอดีต ถึงแม้จะได้รับคามนิยมจากผู้อ่านน้อยกว่านวนิยายและเรื่องสั้น เพราะกฎเกณฑ์ทางด้านนันทลักษณ์ของงานร้อยกรองที่มีข้อจำกัดในการตีความอยู่ ต่างจากนวนิยายและเรื่องสั้นที่เป็นงานร้อยแก้ว ซึ่งสามารถอ่านเข้าใจได้ง่ายกว่า ทั้งนี้ในความเป็นไปเช่นนี้ รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (๒๕๔๗: ๕๕) ได้ให้เหตุผลสำคัญอย่างหนึ่งว่าสาเหตุ ซึ่งทำให้กวีนิพนธ์อ่านยาก สำหรับคนสมัยใหม่ คือ ความเข้มข้นทางอารมณ์และความหมายซ่อนเร้นที่กวีเลือกเฟ้นมาใช้อย่างประณีต จึงต้องอาศัยการอ่านอย่างเพ่งพินิจและอาจต้องฝึกฝนมากกว่างานวรรณศิลป์ประเภทอื่น

ดังนั้น ขอบฟ้าขลิบทอง จึงเป็นหนังสือที่ได้รับการยกย่องเป็นหนังสือดีที่คนไทย ควรอ่าน ในรอบ ๑๐๐ ปี จากการคัดเลือกโดยโครงการวิจัยของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๑ และจากฝีมือการประพันธ์ชั้นครูของ อุชเชณี ซึ่งในปี พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้รับเลือกเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ด้วย ย่อมเป็นสิ่งประกันคุณภาพได้ว่า ผลงานกวีนิพนธ์ ชื่อขอบฟ้าขลิบทอง นอกจากผู้อ่าน จะได้รับความรู้และความคิดแล้ว ผู้อ่านย่อมได้ชื่อว่า เป็นผู้ร่วมอนุรักษ์มรดกภาษาไทยของชาติไว้ด้วย

เอกสารอ้างอิง

รินฤทัย สัจจพันธุ์. 2547. พลังการวิจารณ์: วรรณศิลป์. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. 2554. รวมวรรณกรรมการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์.

อุชเชณี. 2544. ขอบฟ้าขลิบทอง. กรุงเทพฯ: กะรัต.